

från Rådet för stöd och samordning efter flodvägskatastrofen www.rsos.se

Att möta människor i sorg

I veckan som gått har Rådet anordnat möten för anhöriga som fått träffa inbjudna experter på olika områden. Många barn är fortfarande saknade, och frågorna handlade därför mycket om identifieringsarbetet. Av de två frågor som framstod som extra viktiga har den ena, om vikten av ett dataprogram för matchning, redan fått sin lösning; dagen efter mötet meddelade den thailändska regeringen att det blir International Commission on Missing Persons (ICMP) i Sarajevo i Bosnien som kommer att genomföra de återstående DNA-proverna på de omkomna i flodvägskatastrofen samt sköta matchningarna.

Det är mycket tillfredställande att man prioriterar barnen; eftersom många barn saknar tandkort har laboratorierna fått besked att prioritera DNA-prov från barn.

Jag känner att arbetet går framåt, vi ser

att det händer något och jag hoppas att också ni som är anhöriga upplever detta som positivt. Rådet kommer att bjuda in till fler informationsmöten på andra platser i landet.

Den andra viktiga frågan är dock mer bekymmersam. Många anhöriga saknar fortfarande, fyra månader efter katastrofen, information och regelbunden kontakt från de ansvariga myndigheterna, framförallt Polisen. För oss på Rådet kom det inte som någon överraskning, vi har fått de signalerna tidigare om än inte så konkreta. Polisen lovar att man ska ta upp detta och se till att de lokala polismyndigheterna sköter kontakterna framöver.

Det är vår erfarenhet att många myndigheter fortfarande har svårt att hantera dessa frågor; hur ska en myndighet kontakta personer i sorg? När gör man det och hur upprätthåller man kontakten?

Vårt samhälle har uppenbarligen fortfarande mycket att lära i den frågan, och vi på Rådet har fått många mycket värdefulla erfarenheter, främst genom alla de synpunkter och goda råd från er som är anhöriga. Det är vår förhoppning att vi hela tiden ska bli bättre på detta, att andra myndigheter också blir det och att samhället framöver har bättre beredskap för att möta människor som drabbats av svåra händelser.

Vänligen

Kerstin Wigzell

Kerstin Wigzell
Ordförande i Rådet

Foto: Pawel Flato

Svar direkt från experter

Ett trettiotal anhöriga till saknade barn deltog i Rådets möten i Stockholm den 11 och 12 maj med experter från ansvariga myndigheter.

Syftet med dessa möten var att föräldrar och kontaktpersoner till anhöriga direkt skulle kunna ställa de frågor som de undrar över. Experterna kom från Rikskriminalpolisen, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Räddningsverket och Skatteverket.

Många är frustrerade över att information saknas, att de inte får veta vad som hänt deras barn, eller hur identifieringsarbetet fortskrider. På plats i Thailand har många fått bra information, medan de i Sverige upplever att de inte får någon information alls.

Ett stort problem har varit att det har

Stig Edqvist, Rikskriminalpolisen och Petra Råsten Almquist, Rättsmedicinalverket, svarar på frågor.

saknats ett användbart datoriserat matchningsprogram av DNA-prover. Matchningarna måste göras manuellt, vilket är mycket tidskrävande.

Frågor som ställdes till experterna handlade om DNA-processen, om man kan påskynda processen genom att ta nya prover och om man kommer att hitta alla. Man frågade också om vilken hjälp som finns att få om man åker ner till Thailand. Kan saknade barn begravas i samband med förälders begravning? Hur lång tid tar dödförklaring? Varför får saknade barn barnbidrag men inte barnpension? Hur stor är risken att vårt barn har spolats ut i havet? Det var några frågor som experterna gjorde sitt bästa för att kunna svara på.

Ett liknande expertmöte planeras den 24 maj i Folkets Hus på Barnhusgatan i Stockholm för er som saknar anhöriga. Ni kommer snart att få en inbjudan till detta möte. Möten planeras även i Syd- och Västsverige.

Så tar vi emot de omkomna på Ärna

– När de anhöriga kommer till Ärna flygplats ska de få möta sina hemkomna avlidna i en miljö som präglas av värdighet och omtanke och ges en stund för eftertanke i sorgearbetet, säger Ulf Göranzon, Länskrimipolisen.

Han är informationsansvarig för verksamheten vid den nyligen nedlagda flygbasen F16/F20 i Ärna utanför Uppsala. Ärna har sedan den 13 januari varit mottagningsplats för de omkomna svenskar som förts hem från Thailand. Anledningen till att man valde Ärna är att det här finns goda möjligheter att ordna en värdig och avskild plats för mottagandet av de omkomna och deras anhöriga.

Hemma i Sverige

När en kropp har identifierats i Thailand meddelar polisen generalkonsulatet och den lokala polismyndigheten hemma, som tar kontakt de anhöriga. Personalen på Ärna tar även de kontakt med de anhöriga och meddelar när den omkomne/de omkomna anländer till Sverige. Vill de anhöriga få hjälp med transporten **direkt** till sin hemkommun, ordnas detta.

När flygplanet landar på Arlanda flygplats med kistorna bärs dessa ut av personalen på SAS och överlämnas till mottagande polis och Fonus som svarar för den fortsatta transporten till Ärna. Där tar polisen och försvarsmakten emot och en tyst minut hålls för att hedra den omkomne. Denna ceremoni leds av garnisonspastorn.

Minnesceremonin

När de anhöriga kommer till Ärna samlas man i matsalen. Garnisonschefen hälsar alla välkomna. Representanter från polisen och kyrkan berättar hur minnesceremonin kommer att gå till och försöker svara så långt det är möjligt på alla frågor.

Därefter beger sig gruppen till det så kallade anhörighuset. Utanför huset står begravningsbilarna med kistorna parkerade i halvcirkel som en solfjäder. Prästen läser ur Psaltaren. De anhöriga går till sina respektive kistor. De anhöriga kan stå så länge de önskar vid kistan. En del

lägger ner blommor, några lägger personliga saker på kistan.

Efter detta samlas man inne i anhörighuset där man kan sitta en stund och betrakta en vacker kandelaber som har tänts i samband med att ceremonin inleds, ett ljus för varje avliden person har också tänts. Alla anhöriga som önskar kan tända ljus och ställa på bordet framför den större ljusstaken. Det gör även personalen.

– I vårt anhörighus hoppas vi att de som kommer hit kan känna att vi försöker göra vårt allra bästa för att ge de sörjande en stund av gemenskap och stöd, fortsätter Ulf Göranzon.

Den som så önskar kan sedan sitta ner i matsalen igen för en kopp kaffe innan avfärden.

Numreringen kontrolleras

En hangar har ställts i ordning för kistor och identifiering. I ena änden finns ett kylrum som har plats för 147 kistor, i andra änden utförs identifieringarna och kontrollen av rättsläkare.

Numrering kontrolleras, det vill säga man säkerställer att identiteten stämmer med kroppen.

Intill den omkomne kan också finnas en påse med de tillhörigheter som fanns på kroppen. De får samma nummer som den omkomne och tvättas noga. Det undersöks om ytterligare gods tillhörande den avlidne har anlänt.

Sedan återförsluts kistan, flaggan viks och läggs tillsammans med blommorna ovanpå. När detta är klart utfärdas ett svenskt dödsbevis och ett gravsättningstillstånd.

Kistan med den omkomne förs därefter till hemorten för begravning som ombesörjs av begravningsbyrån.

Identifieringen steg för steg

Efter katastrofen utfördes identifieringsarbetet på flera platser i Thailand, till att börja med vid de tempelområden som fungerade som uppsamlingsplatser för kropparna. Nu strävar man efter att koncentrera arbetet med de icke asiatiska kropparna till ett nybyggt center i Ta Cha Chai, nära Phukets flygplats.

Centret är uppbyggt med tre långa iden-tiska containrar där kropparna under-söks, kontorsbyggnader, omklädningsstält för de olika nationaliteterna och en småstad av kylcontainrar. I varje under-sökningscontainer arbetar två team från olika länder parallellt med varandra enligt en slags löpandebandprincip. Undersökningen av kropparna går till på samma sätt oavsett vilket team det är som gör den.

1. Den kropp som ska undersökas häm-tas från sin kylcontainer av thailändska värnpliktiga. Kroppen ligger i en säck, en bodybag. Den är märkt med ett post mortem-nummer som följer kroppen genom hela processen. I normala fall är det minus 18 grader i containern. När det är dags att hämta kroppar sätts den upp till plus fem, för att det ska vara möjligt att röra på kroppsdelarna och genomföra undersökningen.

2. Kroppen ställs utanför undersöknings-containern i avvaktan på undersökning.

3. Fem kriminaltekniker arbetar med att ta fingeravtryck från den avlidna. Två personer på varje hand och en som för noggranna anteckningar i det protokoll som följer med kroppen. Metoderna för att ta fingeravtryck är sofistikerade. Nu används en metod som FBI utvecklade efter 11 september. Undersökningen börjar med att lokalisera överhuden (handsken och fingertutor), fortsätter med rengöring av underhuden på han-den som sedan stoppas ned i kokhett vatten varvid handen rengörs ytterligare och sväller upp.

4. Vid rättsläkarundersökningen samar-betar en rättsläkare, en rättsläkarassistent samt två kriminaltekniker (en fotograf och en som för protokoll). Först fotogra-feras kroppen i hel-, halv- och detaljbil-

der tillsammans med post mortem-numret, som ska finnas med på alla bil-der för att undvika förväxlingar. Man fotograferar även de eventuella tillhörig-heter som finns med. Rättsläkaren mäter kroppen, bestämmer kön, tittar efter hårfärg och längd och letar kännetecken som till exempel tatueringar, födelse-märken och operationsärr. Man tar även ett DNA-prov från lårbenet. Bettet foto-graferas och rättsläkarassistenten tar bort underkäken.

5. En kriminaltekniker tar av och går igenom kläderna från den avlidna. Klä-derna tvättas noggrant med högtryckst-vätt för att få bort smuts och hudfett. Man letar tvättlappar, tvättråd, storlekar, tryck. Allt som kan ge indikationer om varifrån plagget och därmed personen kommer. Kläderna fotograferas.

6. Tandläkaren gör en noggrann under-sökning av tandstatus. Om det finns lösa tänder i säcken sätts de tillbaka. Under-sökningen görs enligt ett bestämt sche-ma, där man tittar på karies, lagningar, vilket lagningsmaterial och metod som använts, hur tandköttet ser ut och så vidare. Dessutom röntgas tänderna och käken. Allt märks med datum och num-mer. Hittills har just tänderna lett till identifiering av flest svenskar.

7. En kvalitetskontroll utförs för att se att alla nummer stämmer överens på kropp, säck, bilder och papper. Eventuel-la fel som uppdragas rättas till genom att handlingarna återförs till den felande stationen.

8. Papper och kropp skiljs åt. Kroppen förs tillbaka till den container varifrån den hämtats. Papper och DNA-prover går till administrationen.

9. DNA-proverna packas i lådor med 20 i varje. Försluts, plomberas och fryses ned i avvaktan på analys.

10. Ny kvalitetskontroll av samtliga handlingar, fotografier, röntgenplåtar och fingeravtryck. Alla bilder bränns på cd.

11. Samtliga handlingar, röntgenbilder och fingeravtryck gjuts in i plastmappar. Varje mapp innehåller 15 till 20 sidor. Mappen skickas till IMC (Information Management Center) i Phuket Town för matchning.

12. På IMC matas post mortem-uppgif-ter in i datasystem vartefter de kommer in. Specialister som kriminaltekniker, rättsläkare och tandläkare går igenom och jämför uppgifter om avlidna och saknade. Alla uppgifter på am- och pm-blanketterna har matats in och lagrats elektroniskt i ett datasystem. Systemet är direkt sökbart på alla punkter. När till-räckligt många uppgifter stämmer över-ens har man en identifiering. Hittills har flertalet kroppar identifierats genom tandstatus, andra möjligheter är DNA, fingeravtryck och i undantagsfall andra uppgifter.

13. När en kropp har identifierats som svensk meddelar polisen generalkonsula-tet och den lokala polismyndigheten hemma, som lämnar dödsbudet till de anhöriga. Generalkonsulatet gör en ansökan hos de thailändska myndighe-terna om att få ta hem kroppen. När de thailändska myndigheterna har godkänt identifieringen utfärdar de en dödsattest och ger det svenska generalkonsulatet tillstånd att ta hand om kroppen å de anhörigas vägnar.

Dödförklaring av saknade

Sedan den 1 april 2005 handlägger Skatteverket ärenden om den nya lagen om dödförklaring. Till Skatteverket har det sedan detta datum kommit in ungefär 50 ansökningar om dödförklaring, alla dock inte med anledning av flodvågskatastrofen.

När ansökan inkommit skickar Skatteverket ut en bekräftelse på detta.

Handläggningen går till på följande sätt: Skatteverket begär in yttrande från polismyndigheten, samtidigt som en kopia av ansökan går till den försvunnes närmaste släktingar.

Därefter prövas ärendet av nämnden för dödförklaringar. Om nämnden så

bedömer publiceras sedan en kungörelse som ska innehålla en kallelse till den försvunne att anmäla sig hos skatteverket senast en viss dag. Kungörelsen ska även innehålla en uppmaning till var och en som kan lämna upplysningar i ärendet att inom samma tid göra det hos Skatteverket. Denna publiceras dels i Post- och Inrikes tidningar, samt i de två största tidningarna på den ort där den saknade är folkbokförd.

Efter kungörelsen måste en viss tid löpa, när det gäller omkomna i flodvågskatastrofen vanligen två månader. När denna tid har gått ut prövar nämnden ansökan igen. Om då inget framkommit som talar mot ansökan (som till exempel

att någon kan ha sett personen efter tidpunkten för katastrofen) fattar nämnden beslut om att den försvunne anses som avliden.

Skatteverket räknar med att denna handläggning normalt tar ungefär fyra månader.

Om en försvunnen identifieras under tiden handläggningen pågår, avskriver skatteverket ärendet om dödförklaring.

I faktabladet Information om Skatteverkets handläggning av ärenden om dödförklaring som Rådet gav ut den 5 april 2005 (se www.rsos.se) redogörs närmare för hur handläggning och ansökan går till.

Thailändskt beslut påskyndar DNA-identifieringarna

Den thailändska regeringen meddelade på torsdagsmorgonen att det blir International Commission of Missing Persons (ICMP) i Sarajevo i Bosnien som kommer att genomföra de återstående DNA-proverna på de omkomna i flodvågskatastrofen. Det blir också denna kommissions matchningssystem som får uppdraget att sköta matchningarna.

ICMP har sedan kriget i Bosnien utvecklat en mycket hög kompetens för DNA-identifiering ur bemärg, dvs just den typ av kompetens som erfordras för att kunna identifiera offren i Thailand. Laboratoriet har även en mycket hög kapacitet och får nu i uppdrag att analysera de återstående 1 500 proverna.

Hittills har 750 prover av lårben skickats till Sarajevo och ytterligare 750 prover ska skickas inom kort. Utöver detta ska 100 av de 200 prover som tidigare skickats till Storbritannien överföras till Sarajevo.

Matchningsprogrammet kommer installeras i Phuket på IMC Center

(internationella id-kommissionen). Post mortem-uppgifterna ska utarbetas i Sarajevo och sedan överföras till Phuket för matchning med ante mortem-uppgifterna. Det svenska generalkonsulatet meddelar att ingen information har givits om hur snabbt programmet kan finnas på plats. Det kan ta upp till en månad innan programmet är helt funktionsdugligt i Phuket enligt de beräkningar som gjorts tidigare.

Under tiden fortsätter man med manuella DNA-matchningar. Eftersom matchningen hittills skett manuellt har identifieringstakten varit långsam. Hittills har endast ett tiotal identifieringar kunnat genomföras genom DNA-matchningar.

En flaskhals i ID-arbetet har hittills varit att analyserna är mycket tidskrävande och inget av de laboratorier i bland annat Sverige, Kina, Australien och Storbritannien som proverna skickats till har kunnat leverera mer än ett fåtal prover i veckan.

Den 11 maj hade 1 472 identifieringar gjorts. Huvuddelen av dessa (närmare 90

procent) har kunnat göras genom analys av tanduppgifter, knappt 10 procent genom fingeravtryck.

Finansiering

Finansieringen har länge varit en svår nöt att knäcka. Såväl analysen som matchningarna kommer helt och hållet att finansieras av den thailändska regeringen.

Nyttjandet av programmet är gratis, men Thailand ska i gengäld bekosta DNA-profileringen med 190 Euro per prov. Thailand kommer bekosta en heltidsanställd i Sarajevo och en heltidsanställd från ICMP med placering i Phuket med uppgift att övervaka DNA-processen/matchningsprogrammet.

Det står också klart att DNA Gene Code Systems program fortfarande kan vara aktuellt att användas under förutsättning att internationella samfundet är berett att finansiera programmet, meddelar det svenska generalkonsulatet.

Källa: Generalkonsulatet i Phuket

Detta informationsblad ges ut av Rådet för stöd och samordning efter flodvågskatastrofen.

Kontakta oss på telefon 08-440 14 00 växel rådgivningspanel 0771-39 40 00 e-post: rsos@rsos.se webbadress: www.rsos.se besöksadress: Banérgatan 16, 5 tr postadress: Box 24256, 104 51 Stockholm

Ansvärgivare: Birgitta Ågren Produktion: Svensk Information Tryck: Edita Västra Aros 2005
Fotograf: Pawel Flato och Görel Hamilton

**Rådet för
stöd och
samordning**
efter flodvågskatastrofen